

Aqüeducte del Corral dels Xurros

Per Nicolau Primitiu

Per abril de 1921 començarem a prendre seriosament la llegenda de la Séquia dels Diablers; séquia construïda per aquests a instàncies d'una poderosa senyora de Sagunt que havia venut l'ànima al diable a canvi de que aquest li duguera aigua del riu per regar les seues propietats.

I heu prenguerem seriosament perquè ens digueren que pels secans i pedres es veïen encara, tallats en la roca, troços de la séquia, cosa que comprovarem, donant-nos la sensació de que es tractava de fragments d'un aqüeducte possiblement romà, la tal Séquia dels Diablers.

Llavors comencarem per fer investigacions entre llauradors, cassadors, guardes de terme, pastors, carreters, tallapedres y tota mena de gent de camp: i arplegarem dats de Gestalgar, Benaguacil, Olocau, Paterna, Godella i altres llocs, fins Sagunt: fent llargues caminades per secans i llomes, per comprovar ço que ens dien, resultant un desgavell d'altabaixos: puix observavem que la tal séquia o aqüeducte devallava i pujaba per tornar a devallar i pujar, fins que, armats d'al·tímetre, anarem comprovant que es tractava de varis aqüeductes: una veritable xàrcia de canals; no menys de sis.

En Març de 1924, per indicacions d'un germà, En Francesc Gómez, varem anar a Sagunt perquè ens vá indicar que, pocs passos avall del piló del kilòmetre 119 del camí d'Aragó, hi havia un camí veïnal a la vora del qual hi havien restes al paréixer d'una séquia ta-

llada en la pedra.

I la tal séquia va resultar un dels aqüeductes que teniem en estudi i el camí, al llat de dalt del qual està, és el del Pinós, *Pinoso* o *Penoso*, dit d'una manera, més que castellanitzada, reboronada.

La part identificada per nos es d'uns 70 metres de llargària, interrompuda a troços pel cultiu i l'ample oscil·la entre 62-75 centímetres; amplària que indica el final del aqüeducte, car portaria menys aigua, puix en les parts de dalt va variant de un metre a 1'50 i adhuc més, en algunes parts.

Aquest camí del Pinós deu ésser una supervivència quant menys romana que unia Sagunt amb Lliria, com ens heu indiquen els restes romans que es troben en son trajecte; així al mateix Pinós, entre'l Pardalot i la vessant del Pica-yo; en la Torreta de Nàquera, on trobarem restes d'un *Compitum* i una bassa, senyal del pas del aqüeducte, i encara en altres llocs com el Mas de Tous a Pobla de Vallbona on es va trobar una àmfora a vora del dit aqüeducte.

Hem estat varies voltes en aquests tros del camí del Pinós junt al d'Aragó, així com al Pinós, per comprovar altures i lligar els diferents trossos d'un mateix aqüeducte. Ad aquest del camí d'Aragó el batejarem Corral dels Xurros, per un que'n hi ha al cap de dalt i així ens heu digueren què es dia i perquè acostumem a donar a cada tros d'aqüeducte que trobem el nom del lloc on és; especialment abans d'averiguar a quin aqüeducte general pertany. Aquest de Sagunt forma part del que

diguem "De la Covatella", per ésser aquesta pedrera el primer lloc on el comprovarem per indicació dels tallapedres de Massarrojos; la qual pedrera està al terme de Godella.

Així, finalment, l'Aqüeducte de la Covatella, prenia aigua del riu Túria, entre Pedralva i la Vila-marchant, passava pel *Quemao*, es dirigia cap a les eres de Benaguacil, on es veu un llarg tret; travessava l'actual població, seguia cap a les Ventes de la Pobla de Vallbona, passava pel Mas de Tous, pel Barranquet, per la Eliana, partida de Blanes, d'on seguix a la Canyada de Penya (Paterna), canyada que dona nom a la estació i al poble; al Pixaor de Paterna, a Campolivar (Godella), al Barranquet Nou i al Barranquet Vell o de la Covatella; al Racò dels Llops del Mas del Fondo (Masarrojos); al Mas de D. Pascual (Moncada), a la Torreta de Nàquera, al Pinós i al Corral

dels Xurros, de Sagunt.

Després del camí d'Aragó no hem trobat senyal. Suponem que entraria a prou altura de la població romana.

En un principi pensàrem que aquest aqüeducte del Corral dels Xurros seria el que donava aigua al que es troba al llarg del carrer de Maria Mestre i front al del Dos de Maig. Després, en comprovar-ho amb l'altímetre i per altres raons ens convencèrem de que el del Dos de Maig prenia del Palància i com el del Corral dels Xurros prenia del Túria resulta que Saguntum es bastia d'aigua dels dos rius, assegurant així l'abastiment de la ciutat.

Aprofitem l'ocasió per encorajar els investigadors saguntins que intenten trobar algun altre tros després del camí d'Aragó per veure si, com supose, el tal aqüeducte de la Covatella suministrava aigua potable a la població romana.

